

УДК 311.21:331.56

DOI: <https://doi.org/10.32847/business-navigator.58-10>**Швець О.В.,**кандидат економічних наук, докторант,
*Міжнародний університет бізнесу і права***Shvets Oleksandr,**PhD in Economics, Doctoral Student,
International University of Business and Law

СУЧАСНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ БЕЗРОБІТТЯ

Швець О.В. Сучасні особливості регулювання безробіття. У статті досліджено соціально-економічну проблему сучасного безробіття, висвітлено сучасні особливості його регулювання. Встановлено, що основною причиною безробіття є незбалансованість попиту й пропозиції робочої сили, саме тому в державі має втілюватись активна політика протидії, заходи якої перш за все спрямовані на збільшення попиту на робочу силу з боку державного та приватного секторів економіки, підвищення конкурентоспроможності робочої сили та забезпечення відповідності робочої сили робочим місцям, вдосконалення процесу працевлаштування. Державна політика у сфері зайнятості повинна мати системний характер та бути спрямованою на досягнення цілей кожного суб'єкта соціально-трудова відносин. Першочерговим завданням для зниження рівня безробіття в державі має стати реалізація виваженої економічної політики, зорієнтованої на зменшення рівня бідності та безробіття, підвищення частки оплати праці в структурі реальних доходів населення, забезпечення стабільного розвитку національної економіки.

Ключові слова: безробіття, ринок праці, рівень безробіття, соціально-економічні наслідки безробіття, зайнятість, регулювання, економічна політика.

Швец О.В. Современные особенности регулирования безработицы. В статье исследована социально-экономическая проблема современной безработицы, освещены современные особенности его регулирования. Установлено, что основной причиной безработицы является несбалансированность спроса и предложения рабочей силы, именно поэтому в государстве должна воплощаться активная политика противодействия, меры которой прежде всего направлены на увеличение спроса на рабочую силу со стороны государственного и частного секторов экономики, повышение конкурентоспособности рабочей силы и обеспечение соответствия рабочей силы рабочим местам, совершенствование процесса трудоустройства. Государственная политика в сфере занятости должна иметь системный характер и быть направленной на достижение целей каждого субъекта социально-трудова отношений. Первоочередным заданием для снижения уровня безработицы в государстве должна стать реализация взвешенной экономической политики, ориентированной на снижение уровня бедности и безработицы, повышение доли оплаты труда в структуре реальных доходов населения, обеспечение стабильного развития национальной экономики.

Ключевые слова: безработица, рынок труда, уровень безработицы, социально-экономические последствия безработицы, занятость, регулирование, экономическая политика.

Shvets Oleksandr. Modern features of unemployment regulation. The article examines the socio-economic problem of modern unemployment and highlights the modern features of its regulation. It is established that the

main cause of unemployment is the imbalance of labor supply and demand, which is why the state should implement an active counteraction policy, the measures of which are primarily aimed at increasing the demand for labor from the public and private sectors of the economy, improving the competitiveness of the workforce and ensuring compliance with the workforce and jobs, improving the employment process, etc. The primary task for reducing the level of unemployment in the country should be the implementation of sound economic policies aimed at reducing poverty and unemployment, increasing the share of wages in the structure of real incomes of the population, ensuring the stable development of the national economy. At the state level, certain measures should be taken to reduce the unemployment rate, namely: improving the legal framework to international norms and standards; creation of new jobs in the field of small and medium-sized businesses, as it contributes to the revival of traditional crafts, folk crafts, handicrafts, tourism development in Ukraine; development of agriculture through improvement of the marketing system of products; to develop a home-based business, as it will significantly improve the employment rate of the population in Ukraine; establishment of “family farms” in rural areas; retraining of the unemployed, involving them in community service. State employment policy should be systematic and aimed at achieving the goals of each of the subjects of social and labor relations, in particular for the state: ensuring economic growth and enhancing competitiveness, improving overall well-being and reducing population stratification by income, rational division of labor (sectoral, territorial and qualification) and the shadowing of the labor sphere; for employers: ensuring the efficiency of economic activity and improving productivity, creating quality jobs; for economically active population: receiving decent remuneration for work, maximum implementation of professional skills, non-discrimination (age, gender, professional, etc.), proper working conditions, effective social protection system and favorable conditions for self-employment.

Key words: unemployment, labor market, socio-economic consequences of unemployment, employment, regulation, economic policy.

Постановка проблеми. Безробіття потребує аналізу стану та причин, пошуку важелів його регулювання на науковій основі та із застосуванням дієвого закордонного досвіду. Створення в Україні ринку праці, на якому б здійснювалось ефективне працевлаштування наявної робочої сили, дало б змогу вивести економіку нашої країни на новий рівень.

Вирішення проблем, пов'язаних з поширенням безробіття, потребує невідкладного реформування трудової сфери та вжиття необхідних заходів для досягнення стратегічних цілей максимальної реалізації трудового потенціалу шляхом створення сприятливих умов для розвитку ринку праці та активізації мотиваційних і стимулюючих заходів задля продуктивної зайнятості тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми зайнятості та безробіття в Україні знайшли своє відображення в наукових працях таких вчених, як С. Бандура, Д. Богиня, Г. Волинський, В. Геєць, В. Герасимчук, О. Грیشнова, С. Дзюба, Є. Лібанова, Ю. Маршавін, С. Мочерний, О. Чурилова, А. Чухно. Водночас, незва-

жаючи на значну кількість досліджень, реалії ринку праці вимагають подальшого опрацювання методичних підходів до аналізу проблеми безробіття та пошуку механізмів подолання його негативних наслідків.

Формулювання завдання дослідження. Метою статті є вивчення та оцінювання рівня безробіття, причин його прояву та обґрунтування напрямів подолання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Безробіття як соціально-економічне явище присутнє в кожній країні, оскільки має не тільки негативні, але й позитивні наслідки (табл. 1) [1, с. 567–569].

Згідно зі статистичними даними [3], за 5 років рівень безробіття зріс на 2,5%, що призводить до економічних втрат та соціальної напруги, але особливо негативною є тенденція його поступового зростання.

За методологією МОП рівень безробіття в Україні зростає, однак відображений темп зростання не відображає реальної ситуації з огляду на об'єктивні проблеми щодо статистики безробіття в Україні, які не дають змоги оцінювати реалії безробіття в Україні, адже:

Таблиця 1

Негативні та позитивні наслідки прояву безробіття в Україні

Негативні сторони	Позитивні сторони
Падіння життєвого рівня населення	Зростання конкуренції між працівниками
Зростання витрат на допомоги безробітнім	Стимулювання підвищення інтенсивності та продуктивності праці
Скорочення податкових надходжень	Підвищення соціальної цінності робочого місця
Загострення криміногенної ситуації	Зростання конкуренції між працівниками
Посилення соціальної напруги	Зростання соціальної значимості та цінності праці
Падіння трудової активності та втрата кваліфікації	Перерва в зайнятості як час зайнятися навчанням
Посилення соціальної диференціації	Підвищення рівня освіти
Недовикористання економічного потенціалу суспільства	Формування резерву робочої сили
Активізація зростання кількості психічних захворювань	
Збільшення числа самогубств	
Зменшення рівня ВВП	

Джерело: сформовано автором за даними джерел [1; 2]

– неможливо врахувати осіб, які втратили «надію на працю» в Україні, які не стоять на обліку в службі зайнятості;

– статистика не враховує часткову зайнятість, оскільки тих, хто примусово перебуває у відпустках з ініціативи адміністрації, вважають зайнятими;

– наявна неправдива інформація з позицій безробітних;

– велика кількість працівників працюють без офіційного оформлення, тому майже неможливо перевірити тих, хто отримує виплати по безробіттю та задіяний в тіньовій економіці.

Нині в Україні спостерігається тенденція невідповідності кількості безробітних, зареєстрованих у Державній службі зайнятості, кількості найнятих робітників, які скористалися послугами служби зайнятості. Гострою сьогодні є проблема високої частки безробітних з вищою освітою в Україні. Останнім часом також постійно загострюється ситуація із зайнятістю молоді в Україні. Частка молоді у загальній кількості безробітних досягла 30%. На нашу думку, держава має вживати певних заходів для зниження рівня безробіття, а саме:

– вдосконалювати нормативно-правову базу до міжнародних норм і стандартів;

– створювати нові робочі місця у сфері малого та середнього бізнесу, оскільки він сприяє відродженню традиційних ремесел, народних промислів, кустарництва, розвитку туризму в Україні;

– розвивати сільське господарство через удосконалення системи збуту продукції;

– розвивати «надомний» бізнес, бо це значно покращить рівень зайнятості населення в Україні;

– створювати «сімейні ферми» у сільській місцевості;

– здійснювати перепідготовку безробітних, залучення їх до суспільних робіт.

Першочерговим завданням для зниження рівня безробіття в державі має стати реалізація виваженої економічної політики, зорієнтованої на зменшення рівня бідності та безробіття, підвищення частки оплати праці в структурі реальних доходів населення, забезпечення стабільного розвитку національної економіки.

Сукупність цих заходів дасть можливість проаналізувати виконання регіональних програм, робити між-регіональні порівняння, розраховувати витрати Фонду зайнятості на конкретні напрями державної політики зайнятості. Водночас державним органам влади необхідно якомога швидше створити відповідну правову базу задля захисту прав наших громадян – заробітчан за кордоном.

Чималий інтерес для України має японська модель політики зайнятості [6]. Згідно з цією моделлю кожна людина може знайти для себе роботу, навіть якщо вона не дуже цікава й корисна. У цьому полягає причина низького безробіття в Японії та економії коштів на соціальні витрати. Природно, така політика не могла б сприяти підвищенню ефективності економіки, якщо б не такі розвинені експортні галузі Японії, як автомобілебудування, сталеливарна промисловість, виробництво автомобільних запчастин і машинобудування.

Якщо порівнювати власне скандинавську та європейську моделі політики зайнятості, то можна зробити висновок, що перша спрямована на забезпечення працею всіх трудящих, для чого створюються робочі місця в державному секторі із середньою оплатою праці, а друга орієнтована на скорочення кількості зайнятих за

підвищення продуктивності праці й зростання доходів працюючих. Така політика передбачає дорогу систему допомоги для більшої кількості безробітних.

Американська політика зайнятості теж спрямована на залучення до процесу виробництва якомога ширших верств активного населення [7]. Її результатом є збільшення кількості людей з низьким рівнем доходу, який, проте, перевищує допомогу по безробіттю.

У сучасній Швеції держава проводить активну політику у сфері зайнятості, спрямовану на зниження безробіття. Характерною рисою цієї політики є попередження безробіття, а не боротьба з його наслідками. Уряд Швеції у соціальній політиці особливу увагу приділяє розробленню заходів, спрямованих на забезпечення професійної підготовки та перенавчання осіб, що стали безробітними, а також створення нових робочих місць переважно в державному секторі економіки; координує міграцію населення й робочої сили шляхом надання субсидій і кредитів на переїзд сімей із районів з надлишком робочої сили до районів, де є вакантні місця; забезпечує доступ населення до інформації про наявні вакантні місця тощо [8, с. 5–6; 9].

З огляду на це ефективні заходи щодо політики обмеження безробіття в Україні мають бути спрямовані на виконання таких завдань.

1) Вирішення проблеми забезпечення максимальної відповідності попиту на робочу силу її пропозиції актуалізує питання створення якісних робочих місць, зокрема, через розвиток високотехнологічних виробництв та відновлення на інноваційній основі діяльності підприємств традиційних галузей вітчизняної економіки, орієнтованих як на внутрішній ринок та масового споживача, так і на зовнішні ринки товарів. У цьому контексті особливої актуальності набуває застосування галузевого підходу до формування заходів інвестиційної політики, в межах якого забезпечується спрямованість інвестиційної політики на розвиток найбільш ефективних техніко- та наукоємних проектів в пріоритетних галузях економіки.

2) Найважливішою умовою розширення можливостей працевлаштування є створення сприятливого середовища для сталого розвитку підприємництва на засадах розумної («смайт») спеціалізації регіону. При цьому варто адаптувати позитивний досвід країн ЄС, пов'язаний з підтримкою підприємництва шляхом надання консультаційних послуг разом із застосуванням гнучкого механізму податкових пільг; активізацією організаційних та фінансово-економічних механізмів цільового та пільгового кредитування інвестиційних проектів; розробленням і застосуванням системи дотацій на створення нових робочих місць; наданням субсидій, зокрема регіональних, на створення нових підприємств та робочих місць, працевлаштування безробітних, насамперед, із числа соціально вразливих груп населення; створенням бізнес-інкубаторів. В умовах макроекономічної нестабільності для розвитку малого й середнього бізнесу, які є основними постачальниками нових робочих місць, перспективним напрямом державної економічної політики є поширення державно-приватного партнерства, яке зарекомендувало себе в розвинених країнах як одна з найефективніших форм об'єднання організаційних, фінансових та інноваційних ресурсів держави й приватного сектору.

3) Активні процеси реформування економіки та втрата значного виробничого потенціалу на території збройного конфлікту у східному регіоні країни зумовлюють значні зміни галузевої та територіальної структури економіки й позначаються на загальній структурі попиту на робочу силу.

4) Задля послаблення дисбалансу між потребами економіки у працівниках певних професій і кваліфікацій та підготовкою кадрів навчальними закладами, а також зменшення рівня безробіття у перспективі потрібно вдосконалити систему інформаційного забезпечення процесу прогнозування потреб ринку праці (зокрема, розробити механізм взаємодії всіх суб'єктів ринку праці стосовно отримання інформації про наявні вакансії на зареєстрованому й неформальному ринку праці, а також про обсяги та структуру підготовки кадрів на виробництві) та запровадити механізм довгострокового прогнозування потреб економіки країни у працівниках в розрізі професійно-кваліфікаційних груп.

5) Важливою умовою успішних зрушень у сфері зайнятості є концентрація зусиль усіх гілок влади на комплексному вжитті радикальних економічних, адміністративних, управлінсько-організаційних заходів щодо подолання тіньової зайнятості та прискорення процесів детінізації через покращення ділового клімату, усунення адміністративних перешкод веденню господарської діяльності та створення додаткових стимулів для працевлаштування тощо.

6) Необхідними є посилення контролю за реалізацією державних цільових програм та підвищення вимог до державних замовників, особливо щодо залучення надійних та прогнозованих джерел позабюджетного фінансування задля скорочення частки бюджетних видатків та забезпечення можливості застосування

альтернативного фінансового забезпечення у разі недофінансування заходів державних цільових програм з коштів державного бюджету тощо.

Висновки. Встановлено, що основною причиною безробіття є незбалансованість попиту й пропозиції робочої сили, саме тому в державі має втілюватись активна політика протидії, заходи якої перш за все спрямовані на збільшення попиту на робочу силу з боку державного та приватного секторів економіки, підвищення конкурентоспроможності робочої сили та забезпечення відповідності робочої сили робочим місцям, вдосконалення процесу працевлаштування тощо.

Державна політика у сфері зайнятості повинна мати системний характер та бути спрямованою на досягнення цілей кожного із суб'єктів соціально-трудових відносин. Зокрема, для держави такими цілями мають бути забезпечення економічного зростання та зміцнення конкурентоспроможності, покращення загального добробуту та зменшення розшарування населення за рівнем доходів, раціональний розподіл робочої сили (секторальний, територіальний та кваліфікаційний) та детінізація трудової сфери; для роботодавців – забезпечення ефективності економічної діяльності та підвищення продуктивності праці, створення якісних робочих місць; для економічно-активного населення – отримання гідної винагороди за працю, максимальна реалізація професійних навичок, відсутність дискримінації (вікової, гендерної, професійної тощо), належні умови праці, ефективна система соціального захисту та сприятливі умови для самозайнятості.

Запровадження запропонованих вище шляхів подолання безробіття значно покращить ситуацію зайнятості на національному ринку праці, що сприятиме поліпшенню як економічного, так і соціального рівнів розвитку українського суспільства.

Список використаних джерел:

1. Ткаченко Є. Безробіття та проблеми сталого розвитку сільських територій України. *Молодий вчений*. № 9(49). С. 567–571.
2. Skupskiy R., Melnychuk L., Shcherbata M. Methodological aspects of labor potential use and regional demographic problems. *Scientific bulletin of Polissia*. 2017. № 1(9). P. 103–109.
3. Кифяк В. Соціально-економічний аналіз безробіття в Україні. *Економіка й держава*. 2018. № 1. С. 100–103.
4. Борищук А., Семенова К. Аналіз рівня безробіття в Україні. *Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень*. 2017. Вип. 3. Ч. I. С. 29–34.
5. Лисюк О. Безробіття як соціально-економічна проблема населення України. *Збірник наукових праць ВНАУ*. 2012. № 4(70). С. 48–53.
6. Eurostat. URL: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/gisco_Geographical_information_maps/maps_posters/PER_POPSOC/labour_market
7. Єдина інформаційно-аналітична система Державної служби зайнятості України. URL: <http://www.mlsp.gov.ua/pages.asp?id=76>
8. Данилов А. Світовий досвід подолання безробіття як провідний фактор стабілізації ринку праці України. *Вісник національного технічного університету України «КПІ»*. 2013. С. 5–6.
9. Лагодієнко В., Лагодієнко Н. Моделирование оцінки інноваційної спроможності промислових підприємств. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2019. № 1(28). С. 280–289.

References:

1. Tkachenko Ye. (2017) Bezrobittia ta problemy staloho rozvytku silskykh terytorii Ukrainy [Unemployment and problems of sustainable development of rural areas of Ukraine]. *Young scientist*, no. 9(49), pp. 567–571.
2. Skupskiy R., Melnychuk L., Shcherbata M. (2017) Methodological aspects of labor potential use and regional demographic problems. *Scientific bulletin of Polissia*, no. 1(9), pp. 103–109.
3. Kyfiak V. (2018) Sotsialno-ekonomichniy analiz bezrobittia v Ukraini [Socio-economic analysis of unemployment in Ukraine]. *Economy and the state*, no. 1, pp. 100–103.
4. Boryshchuk A., Semenova K. (2017) Analiz rivnia bezrobittia v Ukraini [Analysis of the unemployment rate in Ukraine]. *Statistics is a tool for socio-economic research*, no. 3, pp. 29–34.
5. Lysiuk O. (2012) Bezrobittia yak sotsialno-ekonomichna problema naseleння Ukrainy [Unemployment as a socio-economic problem of the population of Ukraine]. *Coll. of sciences. against the university*, no. 4(70), pp. 48–53.

6. Eurostat. URL: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/gisco_Geographical_information_maps/maps_posters/PER_POPSOC/labour_market
7. Iedyna informatsiino-analitychna systema derzhavnoi sluzhby zainiatosti Ukrainy. [Unified Information and Analytical System of the State Employment Service of Ukraine]. URL: <http://www.mlsp.gov.ua/pages.asp?id=76>
8. Danylov A. (2013) Svitovyi dosvid podolannia bezrobittia yak providnyi faktor stabilizatsii rynku pratsi Ukrainy [World experience in overcoming unemployment as a leading factor in stabilizing the Ukrainian labor market]. *National Technical University of Ukraine "KPI"*, pp. 5–6.
9. Lagodienko V., Lagodienko N. (2019) Modelyuvannya otsinky innovatsiynoyi spromozhnosti promyslovykh pidpryyemstv [Modeling the assessment of innovative capacity of industrial enterprises]. *Financial-credit activity: problems of theory and practice*, no. 1(28), pp. 280–289.